Wandelingen door Handelingen

Strijden om eenheid en waarheid

Met het zendingsboek Handelingen probeerde Lucas in flitsen en fragmenten de gemeente van zijn dagen (tussen 70 en 90 na Christus) op te bouwen en deze minderheidskerk te bemoedigen. Anno 2004 is daar in de Nederlandse situatie ook behoefte aan. De roep 'terug naar Handelingen 2... want het toen was het allemaal zo mooi' is echter te simpel. Wie Handelingen goed leest ontdekt dat ook daar het Koninkrijk Gods ver weg was. De vraag is wel 'wat betekent in onze situatie het getuigenis van Lucas over het werk van de Geest in relatie tot gemeente en wereld'. Deel 5 van een serie Wandelingen door Handelingen.

Soms ligt er ineens een theologisch probleem op ons bord. Het zat er al een tijdje aan te komen natuurlijk - want zoiets zit meestal in de lucht. En dan ineens ligt het op tafel. Iemand beweert iets. Iemand anders spreekt het tegen. Een derde begint zich er over op te winden. Een vierde maakt een overzicht van de meningen. Een vijfde kiest stelling. Een zesde gaat dat weer nuanceren. Steeds meer mensen gaan zich ermee bemoeien. Als dat gebeurt, dan is er kennelijk een zenuw geraakt. Als het er op aan komt laat de synode een rapport schrijven, dat met synodaal gezag wordt verrijkt en geijkt. Helpt dat?

Dilemma

Wanneer wordt een probleem een kwestie? En wanneer wordt een kwestie een conflict? Het probleem gaat over de waarheid. Is het probleem eenmaal gesteld, dan willen we weten hoe het nu werkelijk in elkaar zit met de opstanding, met de verzoening, met de Bijbel, met Jezus. Dan willen sommigen heel precies weten: wat is nu waar en wat niet? Want daarmee staat of valt hun geloof. Anderen tillen er minder zwaar aan. Als het probleem een 'kwestie' is geworden, dan gaat het niet meer alleen om de waarheid, maar ook om de eenheid van de gemeente. Wat kunnen wij dan nog samen zeggen? Wat kunnen wij dan nog samen geloven? In hoeverre kunnen wij met elkaar van mening verschillen en toch een eenheid blijven vormen? Er zijn problemen waar niemand zich verder druk over maakt, maar als een bepaalde thematiek tot 'kwestie' is verheven - met spelers en tegenspelers - dan is er meer aan de hand. Dan staat er echt iets op het spel. Dan is de waarheid in het geding.

Zodra de kwestie uitgroeit tot een conflict dan staan zowel de waarheid als de eenheid op het spel. Een akelig dilemma. Je kunt de zaak uitvechten omwille van de waarheid. Dan heb je winnaars en verliezers en meestal een breuk. Je kunt de zaak toedekken. Dan spreek je af het er niet meer over te hebben omwille van de eenheid. Maar daarvan is de prijs, dat je lauwheid en onverschilligheid in de hand werkt. Want zodra dingen worden toegedekt neemt de betrokkenheid af. En na een poosje is het probleem wel weg, maar ook de zaak waarover het ging heeft zelf aan betekenis verloren.

Eerste christenen

In de reeks *Wandelingen door Handelingen* willen we deze keer proberen op het spoor te komen hoe de eerste christenen met hun problemen omgingen en zien of wij daar voor onze tijd iets aan hebben. In Handelingen 15 zijn we in Antiochië, waar door het zendingswerk van een stel Cyprische en Cyreense mannen een gemeente was ontstaan. Aan die gemeente hebben Barnabas en Paulus een vol jaar hun beste krachten gegeven. Het was de plaats waar de discipelen voor het eerst christenen werden genoemd (Hand 11: 26).

In Antiochië was een probleem gerezen, waar sommigen een groot punt van maakten. Het groeide uit tot een 'kwestie' en er dreigde een conflict binnen de gelederen van die jonge kerk. Zowel de waarheid als de eenheid van de gemeente waren in het geding. Het is niet alleen boeiend, maar ook leerzaam voor onze tijd om te zien hoe dit theologische probleem toen werd opgelost. Het springende punt was of mensen uit de heidenvolkeren die tot geloof gekomen waren zich nu al of niet moest laten besnijden. Wie dat niet liet doen kon niet behouden worden, zo was de gedachte van sommigen. Besnijdenis was volgens hen heilsnoodzakelijk. Anderen waren het daar niet mee eens. Ook Paulus en Barnabas maakten er geen punt van. En zeker geen punt waarmee het geloof staat of valt. Laat staan dat het eeuwig heil van mensen ervan zou afhangen. Maar het lukte hen niet om hun geloofsgenoten daarvan te overtuigen. De meningsverschillen liepen hoog op. Het werd een 'kwestie' en door dit conflict dreigde er tweespalt te ontstaan in de gemeente. Wat nu?

Jeruzalem

Men besloot het probleem voor te leggen aan 'Jeruzalem'. 'Jeruzalem' was de 'moeder' van alle christengemeenschappen en er ging een bepaalde leiding en gezag van uit naar de omliggende gemeenten toe. Het probleem bleek trouwens ook in Jeruzalem in alle heftigheid te leven. Dus het was een zaak van groter belang, die de hele kerk aanging en dus niet alleen plaatselijk kon worden opgelost. Daarom werd besloten tot een breed algemeen beraad om de zaak bespreekbaar te maken. Dit beraad heeft men later het apostelconvent genoemd. Hoewel er aanvankelijk grote verschillen van mening waren, lukte het uiteindelijk toch om tot overeenstemming te komen. Zo werd een dreigend conflict bijtijds bezworen, terwijl de waarheid geen geweld werd aangedaan en de eenheid van de gemeente bewaard bleef. Hoe?

Bij de zaak uitvechten heb je winnaars en verliezers; bij de zaak toedekken is de prijs dat je lauwheid en onverschilligheid in de hand werkt

Apostelconvent

Men ging te werk volgens een bepaald recept. De ingrediënten waren: een heldere probleemstelling, duidelijke taal, goed overleg in samenspraak met alle betrokkenen, onderling respect, goede argumentatie en het allerbelangrijkste was: dat allen openstonden voor Gods Heilige Geest.

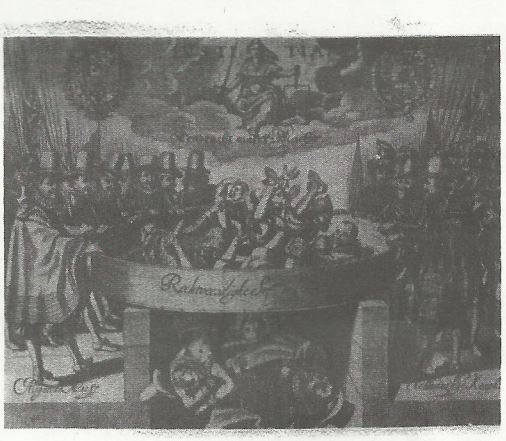
Van groot belang was de inbreng van Petrus, wiens oordeel dit keer overeenstemde met de inzichten van Paulus. Petrus had recht van spreken. Hij had aan velen het evangelie verkondigd en de kwestie van de besnijdenis was allerminst nieuw voor hem. Hij had al ervaring met dit probleem. Toen men hem tijdens een eerder meningsverschil in Jeruzalem het verwijt had gemaakt, dat hij met onbesnedenen omging (hoofdstuk 11), had hij de doop van Cornelius met verve verdedigd. Daardoor kon hij nu ook met een bepaald gezag naar voren brengen, dat de Heilige Geest zonder uitzondering aan allen was geschonken. Niemand was vanwege het al of niet besneden zijn meer of minder dan anderen. Allen - zowel zij (heidenen) als wij (Joden) hebben deel aan Gods Heilige Geest en zijn op gelijke wijze behouden door de genade van Christus, stelde Petrus. Opmerkelijke volgorde overigens. Als de behoudenis enkel en alleen ligt in de genade van de Here Jezus, dan moet je het leven van mensen niet moeilijker gaan maken dan het al is door elkaar onnodige lasten op te leggen. Dat is duidelijke taal.

Vervolgens bracht Jacobus nog een extra argument naar voren. En wel een missionair argument. Wij hebben toch een blijde boodschap te verkondigen? Het gaat er toch om mensen bij God te brengen? Als mensen uit de heiden volkeren zich tot de levende God bekeren, dan verandert er heel veel in hun leven. En dan zijn er inderdaad enkele basisregels van het geloof waaraan een ieder zich dient te houden om de waarheid en de eenheid te dienen. Maar ga mensen dan verder niet lastig vallen met allerlei overbodige ballast. Kom niet met allerlei geboden en verboden aan, die mensen slechts afhouden van de kern van het geloof. Om zijn woorden kracht bij te zetten citeert hij op zijn manier een tekst uit de profeet Amos. Die tekst is toekomstgericht. Het is een belofte die het herstel van Israël inhoudt temidden van alle volkeren over wie Gods naam is uitgeroepen. Handelingen 15 leest in Amos, dat de Here Jezus is gekomen, opdat de overige mensen uit andere volkeren God zouden zoeken en vinden. Of Amos dat zelf ook zo bedoeld had is een tweede. Maar Handelingen 15 benadrukt het missionaire hart van de gemeente. Het gaat erom mensen te winnen voor Christus. Daarop ligt de nadruk. De rest is overbodig.

Goed recept

Het lijkt me dat Handelingen 15 ons een goed recept aanreikt, ook voor onze tijd. Laten we zo met onze problemen omgaan, dat mensen worden getrokken tot Christus en niet worden afgeschrikt door wat er in het verleden van de kerk al te veel geweest is aan doordrijverij en eigen gelijk willen binnenhalen. Welk probleem er ook speelt: Alles helder op tafel. Niets toedekken. Gezonde argumentatie. Luisteren naar de ander. Niet vervallen in beuzelingen. Respect voor elkaar. Concentratie op de kern. En: Openstaan voor de kracht en het licht van de Heilige Geest.

Margriet Gosker

• *Remonstranten en contra-remonstranten hadden een 'kwestie' die leidde tot scheuring. Op de afbeelding wordt door middel van een zeef het vrijzinnige kaf van het rechtzinnige koren gescheiden. (illustratie CW)*